

עקרונות החינוך מרחוק: מסוגלות, יצירתיות וקהילתיות

המאמר מתאר את התובנות שעלו מחקר התוכנית ללמידה מרחוק שפותחה באוניברסיטת סירקוז בבית הספר ללימודי מידע. התוכנית המקוונת הייתה אמורה להקנות לסטודנטים את מקצוע הספרנות. אסטרטגיות הלמידה היו מבוססות על הגישה הקונסטרוקטיביסטית, כאשר כל שיעור כלל חוויות של למידה פעילה ועבודת חקר, למידה משותפת, שילוב בין הנחיה ישירה לעבודה בקבוצות מקוונות. המחקר מצביע על שלושה עקרונות, שעליהם מבוסס החינוך מרחוק.

1. פיתוח מסוגלות

לשם פיתוח מכוונות עצמית ומוטיבציה פנימית ללמידה, סביבת הלמידה המקוונת חייבת לספק את התנאים הבאים:

- מתן הזדמנויות לבחירה וללמידה עצמאית התומכות באוטונומיה לימודית.
  - טיפוח קישוריות: הזדמנויות מרובות של אינטראקציה עם תלמידים אחרים, מנחים וגם בעלי המקצוע הנלמד.
  - דגש על טיפוח ביטחון עצמי בהקשר ללמידה.
- התוכנית מתייחסת לשלושת הגורמים הללו באמצעות מערכת לימודים מבוססת מסוגלות, המתמקדת ב:

- הקניית מיומנויות נרחבות, כולל מיקוד במיומנויות המאה ה-21.
- הקניית ביטחון עצמי ללומדים באמצעות התאמת תוכן הלמידה לצרכים האישיים של כל אחד, תוך שימוש ביתרונות הטכנולוגיה המתקדמת. פיתוח תפיסה של יעילות עצמית חיונית להצלחה בלימודים ופעילות העתידית במקצוע הנבחר.
- הבאת ממצאים מחקריים עדכניים לכיתה הווירטואלית.
- שילוב בין למידה תיאורטית למעשית: התלמידים מקבלים מטלות מעשיות המאפשרות להם לממש את הידע גם בסימולציות בסביבה המקוונת וגם בסביבה מקצועית אופ-ליין. כך, סטודנטים לספרנות בקורסים של למידה מרחוק אמורים לחוות את חוויית המקצוע במסגרות התנדבותיות ועל ידי מילוי משימות לימודיות בספריות בתי ספר במקומות מגוריהם.

2. גישה כוללת אל אישיות התלמיד: יצירתיות ופיתוח אישיות

תוכנית הלימודים לחינוך מרחוק לא מצטמצמת בהקניית הידע המקצועי בלבד. הצלחת התלמיד במקצוע תלויה במידה ניכרת ביצירתיותו ולכן יש לפתח יצירתיות כבר במהלך הקורס ולהתנות את ההצלחה במילוי משימות יצירתיות במהלך הלמידה. כמו כן, יש לשים דגש על הגישה הכוללת ועל טיפוח המגמות החיוביות של התלמידים - אזרחות טובה שבאה לידי ביטוי גם בפעילות המקצועית של הספרן. חשוב לקדם את המגמות הללו לא בצורה ישירה אלא באופן עקיף במהלך הלמידה מרחוק, תוך דגש על החוויות הלימודיות העשויות להביא לטיפוחן. לשם כך, יש לשים דגש על:

- פיתוח מודעות לערך של שוני ולצדק חברתי. הרכבה ההטרופי של הכיתה הווירטואלית והתאמת הלמידה לכל תלמיד ותלמיד מסייעים להדגיש את נושא הגיוון. יצירת סימולציות הממחישות את עבודת הספרן ודיונים בנושא עשויים להדגיש את הבעיות הכרוכות באי הצדק החברתי העולות במסגרת העבודה במקצוע.
- פיתוח חזון מקצועי והתנהגויות מקצועיות המקדמות טיפוח אישי.
- פיתוח קשרים בין-אישיים בין תלמידי התוכנית ומיומנויות של שיתוף פעולה באמצעות יצירת פורומים של דיונים ומטלות לביצוע בקבוצות מקוונות.
- פיתוח יצירתיות על ידי למידת חקר. באמצעות מגוון מטלות משתתפי הקורס חוקרים את המקצוע ולומדים ליישם בפועל את העקרונות התיאורטיים ולבחון את ההשלכות המעשיות של הממצאים המחקריים.

3. קהילה לומדת

מעצבי התוכנית המקוונת הציבו לעצמם מטרה ליצור קהילת לומדת. לשם כך, נדרשו מעורבות ושיתוף הפעולה של התלמידים. הקהילה נוצרה בעקבות תקשורת פתוחה ומשמעותית, הכוללת הכרה הדדית, השתתפות רפלקטיבית ואינטראקציה. טיפוח תחושת הקהילה דורש הצבת סטנדרטים גבוהים למעורבות, גם מצד הצוות הפדגוגי וגם מצד התלמידים. לשם כך, חשוב להביא את הקווים המפורטים של השתתפות בדיונים ומדדים המאפשרים להעריך את רמת ההשתתפות ושיתוף הפעולה. הצוות הפדגוגי פעל גם למען הכללת התלמידים לקהילה של הפקולטה באמצעות שיתוף במידע, ניהול דיונים משותפים ועידוד התלמידים למעורבות בעיצוב הקורס. לשם פיתוח קהילה מקוונת נעשה שימוש רחב ברשתות חברתיות.

תחושת הקהילתיות הנוצרת במסגרת החינוך מרחוק מתחזקת הודות למתן אפשרות לקולות מגוונים להישמע ובאמצעות בניית קשרים בין התלמידים לצוות הפדגוגי ולבעלי המקצוע. יש לציין, כי הגורמים המקלים על בניית הקהילה במהלך הלמידה מקוונת הם שימוש ברכיבים של תקשורת ועריכת מפגשי וידאו המאפשרים אינטראקציה בין-אישית עשירה יותר.

מחקרים על הערכת התוכנית הראו, כי עיצוב נכון של הלמידה המקוונת, המבוסס על פיתוח מסוגלות ויצירתיות, גישה כוללת אל אישיות התלמיד וטיפוח קהילה לומדת מביא להעצמת התלמידים ומאפשר להם לבטא את דעותיהם ולמצוא מענה לאינטרסים שלהם במידה גבוהה יותר מאשר בעת למידה פנים-אל-פנים. כמו כן, עיצוב נכון של הלמידה המקוונת מקנה את הידע ואת המיומנויות לפעילות מוצלחת ומשמעותית במקצוע הנבחר.

התקציר מבוסס על המאמר :

Small, R. V. (2016). The three Cs of distance education: Competence, creativity, and community. *Librarians and Educators Collaborating for Success: The International Perspective*, 101.